

EĞİTİM FELSEFESİ

Editör

Mustafa Yunus ERYAMAN

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİM FELSEFESİ

Editör:

Mustafa Yunus ERYAMAN

Yazarlar:

Nebahat GÖÇERİ - Gürol YOKUŞ - Koray KASAPÖĞLU - Mustafa ÖNDER
Mustafa YILDIRIM - Doç. Dr. Şenol ORAKCI - Dilşat PEKER ÜNAL
Arzu DERVA DAŞÇI - İbrahim SÖZCÜ

ISBN: 978-625-8499-10-0

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara | Ekim, 2021

2. Baskı: Ankara | Eylül, 2022

3. Baskı: Ankara | Eylül, 2023

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetkeyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

EĞİTİM FELSEFESİ

Editör

Prof. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN

Yazarlar

Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ

Doç. Dr. Gürol YOKUŞ

Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU

Doç. Dr. Mustafa ÖNDER

Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM

Doç. Dr. Şenol ORAKCI

Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞÇI

Araş. Gör. İbrahim SÖZCÜ

- Editör** Prof. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-4214-1202
- Bölüm 1:** **Eğitim Felsefesine Giriş: Felsefe Nedir? Felsefenin Alanları, Felsefe-Eğitim İlişkisi, Eğitim Felsefesi Nedir? Eğitim Felsefesinde Araştırma Yöntemleri**
Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM, *Bartın Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-2560-9758
- Bölüm 2:** **Temel Felsefi Akımlar ve Eğitim**
Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU, *Afyon Kocatepe Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-2663-2244
- Bölüm 3:** **Temel Eğitim Felsefesi Akımları**
Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI, *Kafkas Ünv., Dede Korkut Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3667-2020
- Bölüm 4:** **Eğitim ve İdeoloji**
Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ, *Sivas Cumhuriyet Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6374-4734
- Bölüm 5:** **Doğudan Batıya ve Batıdan Doğuya Filozoflar Geçidi: Önemli Felsefecilerin Eğitime İlişkin Görüşleri**
Doç. Dr. Gürol YOKUŞ, *Sinop Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-4849-5829
- Bölüm 6:** **Türk Eğitim Sisteminin Dayandığı Felsefi Akımlar ve Eğitim Felsefesi Akımları**
Doç. Dr. Mustafa ÖNDER, *Sivas Cumhuriyet Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-9624-0716
- Bölüm 7:** **Eğitimde Radikal Yaklaşımlar**
Ar. Gör. İbrahim SÖZCÜ, *Aksaray Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-8328-7390
- Bölüm 8:** **Eğitimde Yeni Anlayış ve Yönelimler**
Doç. Dr. Şenol ORAKCI, *Aksaray Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-1534-1310
- Bölüm 9:** **Eğitimde Bireysel Farklılıklar**
Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL, *Yozgat Bozok Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-1370-4950

ÖNSÖZ

Bu kitap, eğitim felsefesine ilgi duyanların özellikle de yöneticilerin, politika yapıcıların, öğretmenlerin, eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarının ve lisansüstü öğrencilerin eğitimin doğası üzerine derinlemesine düşünmelerine ve sorular sormalarına olanak sağlamayı amaçlamaktadır. Felsefe ve eğitim tarihi boyunca önemli izler bırakmış olan filozoflardan, günümüzün küresel problemlerine çözüm önerileri ortaya koyan çağdaş eğitim paradigmalarına kadar geniş bir yelpazeye sahip olan kitap, okuyucularına düşünce yolculukları süresince yol gösterebilecek eğitime dair sorular ve örnek olaylar da sunmaktadır. Eğitimi düşünmenin konusu yapma hedefindeki kitap, okuyucularına belirli bir eğitim paradigmasını ya da ideolojisini dikte etmeyi değil, onların farklı kavramsal çerçevelerden yararlanarak eğitim üzerine kendi bakış açılarını inşa etmelerine olanak sağlamayı amaçlamaktadır.

Sapere aude!

Editör

Prof. Dr. Mustafa Yunus ERYAMAN

Editörden: Eğitim Felsefesine Genel Bir Bakış

Bu kitabı yayına hazırlamamızdaki temel hedefimiz eğitim felsefesine ilgi duyanların özellikle de yöneticilerin, politika yapımcıların, öğretmenlerin, eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarının ve lisansüstü öğrencilerin eğitimin doğası üzerine derinlemesine düşünmelerine ve sorular sormalarına olanak sağlamaktır. Okuyucularımıza bu düşünce yolculuğu süresince yol gösterebileceğini düşündüğümüz soruların bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Eğitim nedir? Eğitimin amacı nedir? Bu amaçlar kimler tarafından belirlenir ve kimlerin ihtiyaçlarına yöneliktir? Eğitimde gizil amaçlar var mıdır? Bu gizil amaçlar nasıl tespit edilir? Kimler, nasıl eğitilmelidir? Herkes aynı eğitimi mi almalıdır? Bireyler ve toplumlar neden eğitilmelidir? Eğitimle iyi, doğru ve güzele nasıl ulaşılabilir? Eğitsel bilginin kaynağı nedir? Öğrenene aktarılacak değişmez gerçeklikler var mıdır? Neyin öğretileceğine ve hangi kaynakların kullanılacağına kimler karar vermelidir? Bireylerde kendi doğrularını inşa edebilecek yetkinlik var mıdır? Hangi değerler eğitim aracılığı ile aktarılmalıdır? Bunlar kimlerin değerleridir? İdeolojiler eğitim süreçlerini nasıl etkiler, şekillendirir? Devlet / resmi ideoloji eğitime ne düzeyde müdahil olmalıdır? Eğitsel başarının ilkeleri nelerdir ve bunlar nasıl değerlendirilirler? Öğrenme-öğretme ve değerlendirme süreçleri sosyal adaletsizlik ve fırsat eşitsizliğine sebep olur mu? Eğitimle toplumsal ayrımcılıklar ve eşitsizlikler engellenebilir mi? Eğitimde “Pozitif Ayrımcılık” uygulanmalı mıdır? Gelenekler, diller ve inançlar bireylere nasıl öğretilmelidir? Kimlerin değerleri, dilleri ve inançları öğretilmelidir? Bireye estetik ve yaratıcı bilinç eğitim aracılığı ile kazandırılabilir mi? Göç, küresel ısınma, küresel salgınlar, yapay zeka gibi güncel konular hakkında eğitim ve eğitim felsefesi nasıl yol gösterici olabilir?

Felsefe tarihi boyunca yukarıda belirtilen sorulara filozoflar tarafından içinde yaşamış oldukları çağın nesnel koşullarının da etkisi ile farklı bakış açıları ile cevaplar bulunmaya çalışılmıştır. Eğitim felsefesi alan yazınına incelediğimizde bu sorulara yönelik olarak 2 temel paradigmanın ön plana çıktığını görmekteyiz: 1- Geleneksel/Klasik Paradigma, 2- Gelenek Sonrası Paradigma

Tablo 1’de de görüleceği üzere “Gelenek Sonrası” paradigma kendi içerisinde 4 alt paradigmada incelenebilir:

- a. Yorumsal/Birey Merkezli Paradigma
- b. İlerlemeci/Demokratik Toplum Merkezli Paradigma
- c. Eleştirel Paradigma
- d. Post-modern Paradigma

Bu paradigmlar ile ilişkili felsefi akım ve yaklaşımların detaylarına kitabımızda yer alan bölümlerde değinilmektedir. Tablo 1 de ayrıca bu paradigmları etkileyen kuramcılar, eğitim kuramları, sosyoloji kuramları, politik kuramlar ve değerdendirme yaklaşımları kısaca özetlenmiştir. Böylelikle okuyucularımızın yukarıda belirtilen sorulara cevap arama süreçlerinde disiplinler arası kuramsal yaklaşımlardan faydalanmaları hedeflenmiştir.

Tablo 1. Eğitim Paradigmları

PARADİGMALAR	KURAMCILAR	KURAMLAR	SOSYOLOJİ KURAMI	POLİTİK KURAMI	DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI
GELENEKSEL	William Bagley M. Demiaşkevich Eric D. Hirsch	Esasicilik	İşlevselcilik	Muhafazak ârlık	Ürün Temelli Değerdendirme
YORUMSAL/BİREY MERKEZLİ	Jean Piaget Johan Pestalozzi Maria Montessori J.J. Rousseau	Yapılandırmacılık	Yorumsal Sosyoloji	Liberalizm	Süreç Temelli Değerdendirme
İLERLEMELİ/DEMOKRATİK TOPLUM MERKEZLİ	John Dewey Lev Vygotsky George Counts Theodore Brameld	İşbirlikçi Öğrenme/ İlerlemeli Eğitim	Yeniden Kurmacılık	Sosyal Demokrasi	Ürün + Süreç Temelli Değerdendirme
ELEŞTİREL	Paulo Freire Peter McLaren Henry Giroux	Eleştirel Pedagoji	Çatışma Kuramı	Marksizm/ Neo- Marksizm	Ürün + Süreç Temelli Değerdendirme
POSTMODERN	Nel Noddings Bell Hooks Jane Addams Stanley Aranowitz	Feminist Pedagoji Eleştirel İrk teorisi, Çok Kültürlü Eğitim	Post yapısalcı- Mikro- sosyoloji	Post- Marksizm/ Neo- Liberalizm	Ürün + Süreç Temelli Değerdendirme

Eğitim Paradigmlarına Genel Bir Bakış

John Dewey'in "Klasik Eğitim" ve Paulo Freire'nin ise "Bankacı Eğitim" modeli olarak da adlandırdığı "Geleneksel Paradigma", eğitim aracılığı ile toplumsal ve kültürel mirası korumayı ve bunu nesillere aktararak, bireylerin toplumsallaşmasını sağlamayı hedefler (Dewey, 1900,1916; Freire, 1970). Esasicilik akımının etkin olduğu geleneksel paradigmda eğitim aracılığı ile aktarılması hedeflenen "istendik" davranışlar, genel anlamda toplumun gelenekleri, devletin resmi ideolojisi ve ekonomi dünyasının iř gücü ihtiyaçları çerçevesinde şekillendirilir. Bireyin bu istendik davranışları kazanması yolu ile başat kültürel değerdleri içşelleştirmesi ve böylelikle gelecekteki toplumsal/iř hayatına hazırlanması hedeflenir. Öğretmenin merkezde ve öğrenenin pasif olduğu bu paradigmda, öğretden öğrenene doğru tek yönlü ve ezbere dayalı bilgi aktarımı söz konusudur. Öğretmen merkezli olması dolayısı ile genellikle sunuş yoluyla öğretim tekniği kullanılır. Ancak bu paradigmanın Sokratik diyalog yöntemini savunan kuramcıları da vardır. Öğrencilerin, öğretmen ya da okul tarafından belirlenmiş olan kaynaklar dışında kaynak kullanmasına genellikle müsaade edilmez. Geleneksel paradigmda disipline dayalı bir öğrenme süreci ve ürün temelli bir değerdendirme yaklaşımı söz konusudur (Eryaman, 2007).

Geleneksel paradigmaya alternatif olarak ortaya çıkmış olan “Gelenek Sonrası” paradigmlar her ne kadar pek çok benzer ilkeyi paylaşırsalar da bazı noktalarda birbirlerinden ayrışırlar.

Özgür bireyin kendini gerçekleştirmesini hedefleyen “Yorumsal Paradigma”, eğitimde toplumsal olana şüphe ile yaklaşır. Bireyin yaşantılarından ve ön bilgilerinden yola çıkarak bilgiyi yapılandırıp, kendi doğrularını inşa ederek kendini gerçekleştirmesi gerektiğini savunan bu paradigma, bu süreçte toplumun ve devletin bireyin eğitiminden uzak durması gerektiğini savunur. Doğacılık ve Varoluşçuluk felsefi akımlarından etkilenen Yorumsal paradigmanda öğrenme sürecinde öğrenci aktif ve öğretmen rehber konumundadır. Öğrenciler tek bir kaynaktan değil, çok farklı kaynaklardan yararlanarak kendi doğrularını inşa etmeye çalışırlar. Deneyime ve yaparak-yaşayarak öğrenmeye dayanan bu paradigma da süreç temelli bir değerlendirme yaklaşımı söz konusudur (Eryaman, 2008).

Demokratik bireyin kendini gerçekleştirmesini hedefleyen “İlerlemeci Paradigma”, eğitimde bireyin bilgiyi özgürce yapılandırmasının önemine vurgu yapar, ancak aynı zamanda bireyin demokratik toplumun bir parçası olarak işbirliğine ve diyaloga açık olması gerektiğini savunur. Bireyin işbirliğine dayalı olarak bilgiyi yapılandırıp, demokratik değerleri içselleştirmesi gerektiğini savunan bu paradigma, bireylerin demokratik süreçlere aktif katılımı aracılığı ile toplumsal dönüşüm ve değişimde aktif rol oynamaları gerektiğine vurgu yapar. İlerlemecilik akımından etkilenen bu paradigmda öğrenme sürecinde bireyler öğrenme/deneyim grupları içinde aktif ve öğretmen rehber konumundadır. Deneyim grupları tek bir kaynaktan değil, çok farklı kaynaklardan yararlanarak demokratik ortak doğruları inşa etmeye çalışırlar. Deneyime ve işbirlikçi öğrenmeye dayanan bu paradigmda hem süreç hem de ürün temelli bir değerlendirme yaklaşımı söz konusudur (Eryaman & Bruce, 2016).

Bilinçli eylemlerin (Praksis) üreticisi olarak bireylerin makro düzeyde (ekonomi-politik) toplumsal dönüşümün öznesi olması gerektiğini savunan “Eleştirel Paradigma”, eğitimin öğrencilere özgürce var olanı sorgulama ve eleştirel bilinç geliştirme olanakları sağlaması gerektiğini savunur. Düşünme edimini eylemden ayırmadan, öğrenenlerin yaşadıkları toplumdaki sınıfsal ayrımcılıklara ve sosyal adaletsizliklere karşı çözüm önerileri getirmeleri gerektiğini savunan bu paradigma, eğitimin ezen-ezilen ayrımının ortadan kalkmış olduğu özgür ve eşit bir dünya inşa etmede merkezi bir rol oynaması gerektiğini savunur. Marksizm ve Frankfurt Okulu akımından etkilenen bu paradigma, problem merkezli öğrenme anlayışı ile öğrencilerin öğretmenlerin rehberliğinde özgür tartışma ortamında diyalog temelli eylemleriyle kendini ve içinde bulunduğu dünyayı, eleştirel bir bakışla değerlendirmeleri ve değiştirmeleri beklenir. Tartışma ve problem merkezli öğrenme ortamlarında öğrencilerin tek bir kaynaktan değil, çok farklı kaynaklardan yararlanarak eleştirel bilince ulaşmaları amaçlanır. Eleştirel paradigmda hem süreç hem de ürün temelli bir değerlendirme yaklaşımı söz konusudur (McLaren, 2011).

Eleştirel paradigmanın makro-politik sınıfsal bakış açısının aksine, Postmodern paradigma mikro düzeyde (mikro-politik/kimlik politikası) ırk, cinsiyet, etnik kimlik veya cinsel yönelim nedeniyle marjinalleşmiş bireylerin ve toplulukların eğitim aracılığı ile karşılaşmış oldukları ayrımcılıkları ve adaletsizlikleri ortaya çıkarmayı ve bunlara yönelik çözüm önerileri üretmeyi hedefler. Post-yapısalcı, Post-Marksist ve Feminist akımlardan etkilenen bu paradigma, eğitimde çoğulculuğu ve çok kültürlülüğü merkeze alır. Duvarsız okul anlayışı ile doğayı ve toplumu öğrenme sürecinin bir parçası olarak gören bu paradigma, öğrencilerin tek bir kaynaktan değil, çok farklı kaynaklardan yararlanarak kendi doğrularını inşa etmelerini ve toplumsal dönüşümün etken bireyleri olmalarını amaçlar. Post-modern paradigmada hem süreç hem de ürün temelli bir değerlendirme yaklaşımı söz konusudur (Eryaman & Bruce, 2016).

Hangi Paradigma? Hangi Eğitim?

Bu kitabı yazmaktaki temel amacımız belirli bir eğitim paradigmasını/kuramını ya da ideolojiyi okuyucuya dikte etmek değil, okuyucuların farklı bakış açılarından yararlanarak eğitimin doğası üzerine derinlemesine düşünmelerine olanak sağlamaktır. Unutulmaması gerekir ki, eğitim siyasetin değil düşünmenin konusu olduğunda; ideolojik dogmaların değil felsefi kavramların üzerinden yapılandırıldığında ancak iyi bir eğitim sistemine sahip olabiliriz. Toplumumuzun büyük kesimi eğitim hayatları boyunca karşılaştıkları ve deneyimleme zorunda bırakıldıkları eğitim reformlarının nerede ise tamamının tamamlanamamış, başarısız olmuş yada belirli bir süre sonra terkedilerek tedavülden kaldırılmış olduğu kanısındadır. Bu durumun ortaya çıkmasının temel gerekçelerinden biri eğitim politikalarının düşüncenin konusundan ziyade ideolojilerin aracı olarak görülmesidir. Türk Eğitim Sisteminin en temel problemi bir sürekliliğe, bir düşünce geleneğine sahip olamamasıdır. Bu nedenle milli bir eğitim politikası geliştirmek için kurucu bir eğitim felsefesine ihtiyacımız olduğu aşikardır. Dikkat edilmesi gereken temel husus bütün insanlığın sorunları ile hemhal olmayan ve bütün insanlık mirasını kucaklamayan bir eğitim felsefesi gerçek anlamda kurucu ve medeniyet inşa edici bir felsefe geleneği ve bunun sonucu olan bir eğitim politikası olarak ön plana çıkamaz. Aydınlanma ile beraber insanlık mirasının sürekliliğinde meydana gelen ayrışma ve kopuşun giderilmesi ve ortak bir insanlık mirasının inşa edilmesinin zamanı gelmiştir. Ve bu sürece, ülkemizde yeniden kurgulayacağımız bir eğitim felsefesi ve bu felsefenin ayakları üzerine inşa edeceğimiz bir eğitim politikası ile katkı sağlayabiliriz. Anadolu toprakları Doğu ve Batı medeniyet ve paradigmalarının buluşma noktası olarak bunu gerçekleştirebilecek kültürel, sosyal, politik ve felsefi mirasa sahiptir. Kitabımızın da bu çabalara katkı sunmasını umut ediyoruz.

Kaynakça

- Dewey, J. (1900). *The School and Society*. Chicago: The University of Chicago Press
- Dewey, J. (1916). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. New York: MacMillan
- Eryaman, M. Y. (2007). From reflective practice to practical wisdom: Toward a post-foundational teacher education. *International Journal of Progressive Education*, 3(1), 87-107.
- Eryaman, M.Y. (2008). *Teaching as practical philosophy*. Saarbrücken, Germany: VDM Verlag Dr. Müller.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum.
- McLaren, P. (2011). *Okullarda Yaşam Eleştirel Pedagojiye Giriş*. M. Y. Eryaman, & H. Arslan (trans.). Ankara: Anı yayıncılık.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	v
Editörden: Eğitim Felsefesine Genel Bir Bakış.....	vii
BÖLÜM 1: Eğitim Felsefesine Giriş: Felsefe Nedir? Felsefenin Alanları, Felsefe- Eğitim İlişkisi, Eğitim Felsefesi Nedir? Eğitim Felsefesinde Araştırma Yöntemleri... 1	
	<i>Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM</i>
BÖLÜM 2: Temel Felsefi Akımlar ve Eğitim.....	37
	<i>Doç. Dr. Koray KASAPOĞLU</i>
BÖLÜM 3: Temel Eğitim Felsefesi Akımları.....	75
	<i>Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI</i>
BÖLÜM 4: Eğitim ve İdeoloji.....	103
	<i>Prof. Dr. Nebahat GÖÇERİ</i>
BÖLÜM 5: Doğudan Batıya ve Batıdan Doğuya Filozoflar Geçidi: Önemli Felsefecilerin Eğitime İlişkin Görüşleri.....	165
	<i>Doç. Dr. Gürol YOKUŞ</i>
BÖLÜM 6: Türk Eğitim Sisteminin Dayandığı Felsefi Akımlar ve Eğitim Felsefesi Akımları.....	203
	<i>Doç. Dr. Mustafa ÖNDER</i>
BÖLÜM 7: Eğitimde Radikal Yaklaşımlar.....	227
	<i>Arş. Gör. İbrahim SÖZCÜ</i>
BÖLÜM 8: Eğitimde Yeni Anlayış ve Yönelimler.....	251
	<i>Doç. Dr. Şenol ORAKCI</i>
BÖLÜM 9: Eğitimde Bireysel Farklılıklar.....	277
	<i>Doç. Dr. Dilşat PEKER ÜNAL</i>